

Bijlage VMBO-GL en TL
2022

tijdvak 1

Nederlands CSE GL en TL

Tekstboekje

Moet de smartphone ook in Nederlandse scholen worden verboden?

(1) De Franse overheid heeft vanaf deze maand het gebruik van smartphones op basisscholen en collèges (een middenschool voor
5 leerlingen tot vijftien jaar) verboden. De apparaten zouden de aandacht van scholieren te veel afleiden. Zou zo'n verbod in Nederland ook een goed idee zijn?

10 (2) Het is een van de speerpunten van het beleid van de Franse onderwijsminister Jean-Michel Blanquer: smartphones in schoolgebouwen zijn voortaan uit den boze.
15 De apparaten leiden volgens hem de aandacht van de tieners af en frustreren daarmee het opdoen van kennis, het primaire doel voor kinderen op school.

20 (3) In Nederland kan zo'n regel niet door de overheid worden opgelegd; het schoolsysteem is hier minder gereguleerd dan in Frankrijk. Nederlandse scholen mogen zelf
25 bepalen of het gebruik van smartphones op school verboden wordt. Cijfers over hoeveel van de ruim zeshonderd scholen dit verbieden, zijn niet voorhanden.

30 (4) Hoogleraar onderwijspsychologie Paul Kirschner van de Open Universiteit laat er geen twijfel over bestaan: een smartphone, tablet of laptop in de klas leidt af. "Mensen
35 kunnen niet multitasken", stelt hij. "We hebben maar één stel hersens. We zijn geen computer met twee of vier of acht verwerkingseenheden. Het maakt daarbij niet uit wat voor
40 geslacht of leeftijd iemand heeft. Als jij met mij praat én tegelijkertijd een

e-mail leest, dan neem je niet op wat ik zeg. Dit geldt voor 99,8 procent van alle mensen op de hele wereld."

45 (5) Deze redenering gaat trouwens niet op als een van de twee activiteiten een automatisme is, zoals strijken, wandelen of eten. "Maar zodra je over een handeling moet
50 gaan nadenken, dan kun je een van de twee taken die je probeert te doen niet meer adequaat uitvoeren."

(6) Kirschner is zelf heel resoluut in het verbieden van smartphones en
55 laptops tijdens zijn colleges. "Als je in mijn klas zit, kom je om naar mij te luisteren en niet om interactie te hebben met andere mensen op een andere plek. Bovendien leid je met
60 een flikkerend schermpje ook je buurman of buurvrouw af. Dat is bijna net zo irritant als ongewenst gedwongen worden om mee te roken."

(7) Als het aan de hoogleraar ligt,
65 dan houden alle scholen hun rug recht en voeren per direct een smartphoneverbod in. "Kinderen, maar ook volwassenen kunnen alle piepjes en pushberichten moeilijk of zelfs niet negeren. Zij voelen zich
70 gedwongen om ernaar te kijken", legt hij uit. "Dat moet je zeker bij tieners niet gaan stimuleren. Je legt ook geen spuit heroïne voor een junk
75 neer."

(8) Ook cijfers van de overheid bevestigen dit beeld. Uit een groot, representatief onderzoek van DUO Onderwijsonderzoek & Advies bleek
80 eind vorig jaar dat smartphones in de klas leiden tot lagere cijfers en verminderde taal- en leesvaardigheid

bij scholieren op de middelbare school. Vrijwel alle Nederlandse
85 docenten vinden dat hun leerlingen onder schooltijd te veel tijd op sociale media doorbrengen.

(9) De stichting Kennisnet is gespecialiseerd in de relatie tussen
90 onderwijs en moderne technologie. “Ik zie dat scholen er de afgelopen drie jaar steeds beter mee omgaan”, stelt Remco Pijpers, specialist jeugd en media. “Het is belangrijk dat er
95 binnen scholen over wordt gepraat door de directie en docenten én dat er één lijn wordt getrokken. Het werkt niet als er maar één of twee docenten zijn die mobieltjes in het
100 lokaal verbieden.”

(10) Nederlandse scholen proberen een balans te vinden tussen de voor-
en nadelen van smartphones, merkt hij. “Nieuwe technologieën bieden
105 ook veel voordelen: denk aan het snel doorgeven van lesstof of roosterwijzigingen. Bovendien moet je kinderen ook klaarstomen voor een samenleving waarin ICT-toepas-
110 singen niet meer weg te denken zijn.”

(11) Hij hoort veel verhalen van docenten die soms wat moedeloos worden van de strijd tegen de oprukkende smartphones. “Tegen het
115 leger van verslavingsexperts in Silicon Valley valt eigenlijk niet op te boksen”, stelt Pijpers. “Docenten zijn opgeleid om les te geven, om kinderen te boeien. Maar het is een
120 zeer ongelijke strijd als je het moet opnemen tegen een apparaat dat zo onvoorstelbaar veel niet te negeren impulsen afgeeft.”

(12) Sommige docenten nemen het
125 leren focussen tegenwoordig op in

hun lesstof, omdat kinderen dat door hun verslaving aan piepjes en appjes
amper meer kunnen. “Maar dit soort grote kwesties kun je niet alleen op
130 het bord van de docenten leggen. De basis van verantwoord smartphone-gebruik moet eigenlijk door de ouders worden bijgebracht. Zij beslissen in principe ook wanneer
135 een kind zijn of haar eerste smartphone of tablet krijgt.”

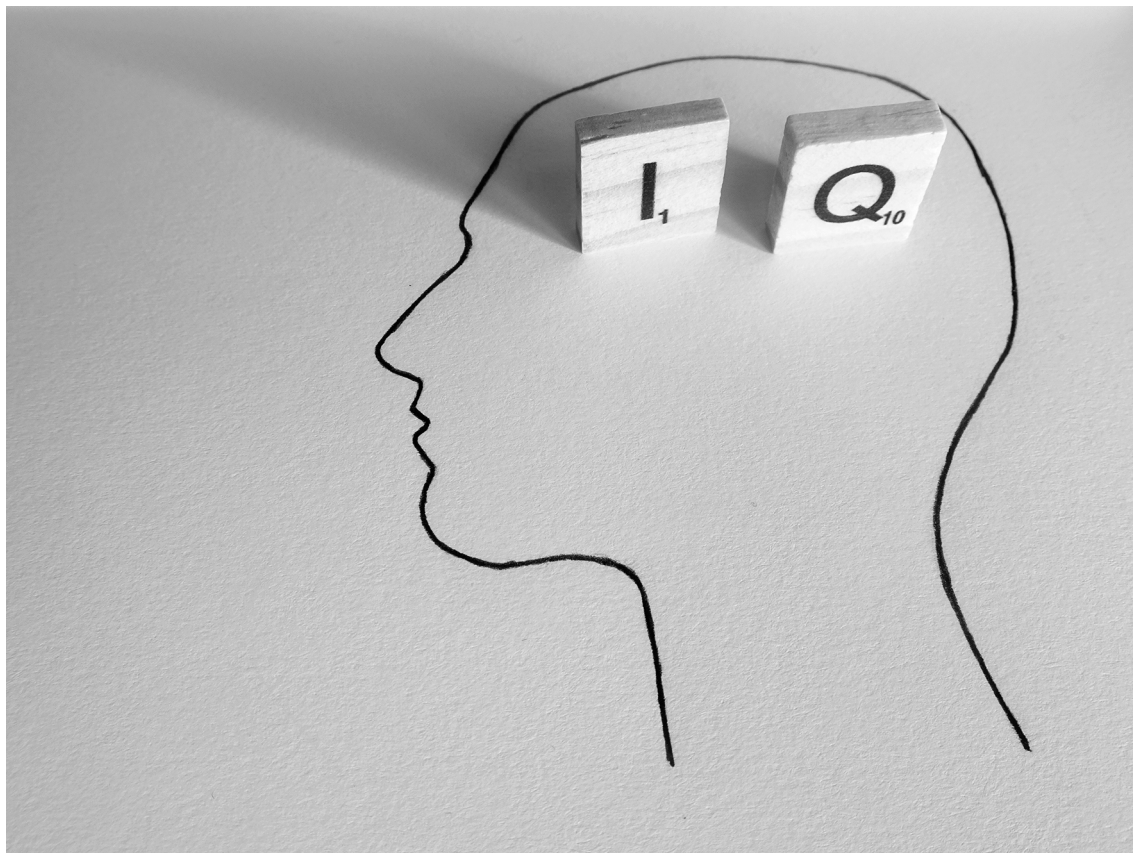
(13) Veel ouders worstelen met deze kwesties, beaamt orthopedagoog¹⁾ Riemke Groeneveld. “Ze hebben er
140 een extra opvoedende taak bij gekregen, eentje waar zij zelf als kind geen enkele ervaring mee hebben opgedaan”, stelt ze. “Dat leidt continu tot nieuwe vragen: hoe neem je
145 smartphones mee in de opvoeding? Hoe praat je erover met je kind, hoe ga je ermee om als regels worden overtreden?”

(14) Zoals bij elk onderwerp is het
150 vooral van groot belang om eerlijk met kinderen te blijven communiceren, stelt Groeneveld. “En stel duidelijke regels op die je kunt toetsen. Dat biedt kinderen een handvat om te
155 leren hoe ze met moderne apparatuur moeten omgaan. Bespreek of de smartphone tijdens de uren dat huiswerk wordt gemaakt, weggelegd kan worden. En probeer als de kinderen
160 jong zijn altijd een vorm van toezicht te houden op wat zij precies doen op hun laptop of smartphone. Leg ook uit waarom je dat wilt doen, maak inzichtelijk waarom die regels er zijn.
165 En wellicht het belangrijkste: geef zelf het goede voorbeeld en zit ook niet de hele avond op het schermje te turen.”

naar een artikel van Robbert Blokland op internet (NU.nl), 28 september 2018

noot 1 orthopedagoog: opvoedkundige gespecialiseerd in kinderproblematiek

We worden slimmer, maar niet per se wijzer

(1) Als we de uitslagen van IQ-testen mogen geloven, dan worden we steeds slimmer. Maar hoe komt dat? En zijn we ook écht intelligenter dan vroeger?

(2) Zo'n 35 jaar geleden belandde een flinke stapel intelligentietest-scores uit Nederland op het bureau van James Flynn. Bij het doorspitten van de gegevens stuitte de Nieuw-Zeelandse filosoof op iets interessants. De Nederlandse 18-jarigen uit de jaren 50 scoorden veel lager dan hun leeftijdsgenoten in de jaren 80. Het verschil bleek maar liefst 20 IQ-punten.

(3) Flynn werd nieuwsgierig en breidde zijn onderzoek uit. Hij onderzocht de testresultaten van een twintigtal andere landen en ontdekte dat het

gemiddelde intelligentiequotiënt (IQ) sinds het begin van de 20ste eeuw elk decennium met drie punten was toegenomen. De ontdekking kwam bekend te staan als het Flynn-effect.

(4) Vervolgstudies bevestigden het resultaat van Flynn. "En de test-scores groeien wereldwijd nog steeds", zegt Jelte Wicherts, hoogleraar methodologie aan Tilburg University. Wicherts doet onderzoek naar de manieren waarop we intelligentie meten en de verschillen in IQ-scores tussen mensen en groepen.

(5) Over de oorzaken van de stijging wordt druk gespeculeerd, vertelt de IQ-expert. Er is een theorie dat kinderen tegenwoordig slimmer zijn, omdat ze in tegenstelling tot vroeger opgroeien in kleine gezinnen. Hier-

door zouden ouders meer tijd en aandacht voor hun kroost hebben. Aannemelijk is dat ook andere factoren van invloed zijn, zoals
45 betere voeding dan vroeger en een betere gezondheidszorg en scholing.
(6) Zelf denkt Wicherts dat nieuwe generaties slimmer worden, omdat ze op andere manieren spelen dan
50 vroeger. Waar opa nog in bomen krom en vader in de weer was met Lego, spelen kinderen van nu vooral computerspelletjes. “Mijn kinderen zijn gek op Fortnite, een populair
55 schietspel. Daar komen nogal wat complexe, cognitieve handelingen bij kijken. Je ontwikkelt daardoor ruimtelijk inzicht en leert vooruit te denken en snel te reageren. Dat zijn allemaal
60 onderdelen die je ook in intelligentie-tests terugziet”, zegt de IQ-expert.
(7) Volgens Wicherts wil de stijging in IQ-scores niet zeggen dat we over de

hele breedte slimmer zijn geworden.
65 Een IQ-test bestaat doorgaans uit verschillende onderdelen en geeft daarvan een gemiddelde. “Als we de onderdelen van IQ-tests afzonderlijk bekijken, zien we dat op bepaalde
70 onderdelen hoge scores worden behaald, terwijl op andere onderdelen de scores gelijk blijven of juist achteruitgaan. Zo zijn we vergeleken met vroeger bijvoorbeeld sterker in
75 redeneren, maar is ons vocabulaire zwakker.”
(8) Enkele recente onderzoeken lijken aan te tonen dat de toename in IQ afzwakt. Over de oorzaak tasten
80 onderzoekers nog in het duister, zo zegt Wicherts. “Het is speculeren waarom IQ-scores toenemen en dus ook waarom ze afzwakken. We weten nog te weinig over hoe
85 intelligentie zich ontwikkelt.”

*naar een artikel van Kaj van Arkel,
Algemeen Dagblad, 21 april 2019*

**ALS JE TAAL
LEUK VINDT,
DOE ER DAN
WAT MEE !**

Samen maken we de wereld beter. We consumeren bewuster, scheiden vaker ons afval en doneren geld aan mensen in nood. Toch zijn er ook andere dingen die we kunnen doen: het delen van onze taal. Door in gesprek te gaan met nieuwe landgenoten leer je hen meer over onze taal en cultuur én maak je je eigen wereld een stukje groter.

Word taalvrijwilliger! Kijk op hetbegintmettaal.nl/word-taalcoach en meld je aan bij een organisatie in jouw buurt.

*naar een advertentie in NRC,
juli/augustus 2019*

Duurzaam leven lukt niet altijd en dat vinden we ‘stom’

(1) Duurzaam leven, we willen wel, maar we doen het niet. Wat korter douchen, een dagje geen vlees eten – zo moeilijk is het niet en toch komt het er vaak niet van. En dat vinden Nederlanders ‘stom’ van zichzelf, blijkt uit onderzoek van Milieu Centraal dat dinsdag verschijnt.

(2) De klimaatspijbelers van 2019 werd ‘hypocrisie’ verweten: een beter klimaatbeleid eisen en ook naar McDonald’s gaan. Maar ‘wel willen en niet doen’ kun je ook een ‘discrepantie’ noemen, zoals de onderzoekers doen. Marktonderzoeksbureau Motivaction vroeg naar dagelijkse dingen: de vaatwasser op het ecoprogramma zetten, plantaardige melk drinken, plasticafval scheiden, de verwarming ‘s nachts laag zetten, een boodschappentas meenemen, niet langer dan vijf minuten douchen en vegetarisch eten.

(3) Vooral die laatste twee doen de ruim duizend ondervraagden, gemiddeld Nederland, minder vaak dan ze willen: “Ik hou gewoon te veel van douchen. En ik vind vlees heel erg lekker.” Zo verklaren sommige ondervraagden het verschil tussen wens en gedrag. Uit andere uitspraken blijkt dat kleine belemmeringen snel in de weg staan: het ecoprogramma duurt te lang, de rest van het gezin houdt niet van vleesvervangers, plastic scheiden kost te veel ruimte, mijn man is een koukleum, en tja, dat tasje, dat vergeet je weleens.

(4) Wat Nederlanders zelf van die discrepantie vinden, verschilt. 40 procent vindt het stom van zich-

zelf om geen tasje mee te nemen. Veel minder erg vinden ze dat het niet lukt om minder vlees te eten en plantaardige melk te drinken. 41 procent vindt een maaltijd zonder vlees ‘armoedig’. In noordelijke provincies zelfs 52 procent.

(5) Jongeren (tot 34 jaar) vinden het, meer dan gemiddeld, stom van zichzelf dat ze niet vaker vegetarisch eten. Tegelijkertijd douchen ze langer dan ouderen en vinden ze een zuinige douchekop niet prettig.

(6) “Het kennisniveau lijkt op peil, het in de praktijk brengen blijkt nog lastig en niet naar eigen wens”, concluderen de onderzoekers droog.

(7) “Gewoontegedrag veranderen naar gewenst gedrag is moeilijk”, zegt Anne Kluivers, gedragsdeskundige bij Milieu Centraal. “Helemaal als de obstakels van buitenaf komen. Neem afval scheiden: sommige gemeenten maken dat makkelijker dan andere.”

(8) De sociale norm drukt ook. In een omgeving waarin een vleesloze maaltijd armoedig wordt gevonden, is veranderen lastiger. “Zo is dierlijke zuivel zichtbaarder in de supermarkt dan sojamelk. Koemelk is de norm.”

(9) “Om gedrag te veranderen heb je kennis nodig, nieuwe normen en een omgeving die een beetje meewerkt”, zegt Kluivers. De kennis is op peil, nu die andere twee nog. “Het helpt als de overheid met regels de norm stelt. We vinden het inmiddels normaal dat je geen gratis plastic tasje meer krijgt, dus vinden we het ook stommer als we zelf een tas vergeten.”

(9) In het geval van vlees gaan de
85 hakken sneller in het zand, ziet
Kluivers ook. Anders dan aan dat
plastic tasje, waar we vrij makkelijk
afscheid van namen, zijn veel
Nederlanders nog erg gehecht aan
90 hun dagelijkse stukje vlees. “Elke
dag vlees op tafel laat in sommige
groepen zien dat je het goed hebt.
Vlees eten is gekoppeld aan diep
verankerde sociale waarden.”

95 **(10)** “Hoe meer je in het persoonlijk
leven komt van mensen, hoe groter
de weerstand”, zegt Kluivers. Met

een campagne van kleine stapjes
probeert Milieu Centraal, dat burgers
100 adviseert over duurzame keuzes,
daarom gedrag te veranderen. Dus
niet: word allemaal veganist, maar
‘probeer eens een dagje geen kaas’.
Niet: doe de auto weg, maar ‘doe een
105 dagje boodschappen op de fiets’. In
de hoop dat een dagje 150 dagen
worden. “Als je het een dagje doet,
zie je dat het kan. Als je het drie
maanden doet, wordt het een
110 gewoonte.”

*naar een artikel van Martine Kamsma,
NRC Next, 11 februari 2019*

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen. Het College voor Toetsen en Examens is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.